

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

REKOMENDACIJŲ PAKETAS DĖL MOKYKLŲ TINKLO PERTVARKOS

Trumpraštis

Skirta: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai

Vilnius, 2018

Projekto tikslas – pasirengti naujoms mokyklų, vykdančių ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas finansavimo pertvarkoms. Viena iš projekto veiklų – rekomendacijų dėl mokyklų tinklo pertvarkos parengimas. Rekomendacijų paketas apima dvi esmines dalis, mokyklų tinklo pertvarkos analizę (užsienyje ir Lietuvoje taikomas praktikas, mokyklų tinklo pertvarkos alternatyvas) ir rekomendacijų paketą dėl tinklo pertvarkos.

Užsienio šalių patirtis. Atlikta Suomijos, Estijos ir Latvijos mokyklų tinklo pertvarkos analizė. **Suomijoje** mokyklų veiklos organizavimas vyksta šiuo principu:

- Suomijoje bendroms pamokoms gali būti jungiamos tiek gretimos klasės, tiek skirtingos klasės, pavyzdžiui, 5 klasė ir 7 klasė.
- mokiniam, kurie susiduria su mokymosi sunkumais yra skiriamas specialus pedagogas. Tai leidžia mokytojui tolygiai paskirstyti jo dėmesį visiems klasės mokiniams.
- Pagrindinis ugdymas turi aiškią takoskyrą su viduriniu ugdymu, kadangi nėra klasių persidengimo (pagrindinis ugdymas iki 9 kl. imtinai).

Suomijos mokyklų veiklos finansuojamos dviem būdais:

- Bendrojo ugdymo mokykloms finansavimas yra teikiamas taikant mokinio krepšelį, o gimnazijoms – mokyklos krepšelį.
- Bendrojo ugdymo mokykloms finansavimas yra skiriamas iš valstybės biudžeto (švietimo ir kultūros bei finansų ministerijų) ir savivaldybių biudžetu. Gimnazijų finansavimas skiriasi tuo, kad joms lėšų neskiria finansų ministerija.

Mokyklų tinklo pertvarka Suomijoje:

- klasės dėl mažo mokinių skaičiaus nėra jungiamos, tačiau mažose mokyklose (iki 50 mokinių) dirba 2-3 mokytojai, kurie moko skirtingų klasių mokinius vienoje klasėje.
- Suomijoje nėra teisės aktų, kuriais būtų nustatomas klasės dydis – mokyklų savininkai priima sprendimus dėl to, kokio dydžio klases sudaryti.

Estijoje mokyklų veiklos organizuojamos šiais principais:

- Estijoje gali būti kuriama jungtinė klasė, jeigu bendras mokinių skaičius dviejose ar trijose klasėse pagrindinėje mokykloje yra 16 arba mažiau. Taip pat gali būti jungiamos dvi ar trys specialiosios klasės, tačiau jungtinės klasės maksimalus mokinių skaičius neturi viršyti 12 mokinių.
- Pagrindinis ugdymas turi aiškią takoskyrą su viduriniu ugdymu, kadangi nėra klasių persidengimo (pagrindinis ugdymas iki 9 kl. imtinai).
- Sprendimus dėl mokyklų, kurių savininkėmis yra savivaldybės, uždarymo iki šiol priima savivaldybės, tačiau valstybė ėmėsi papildomų priemonių, skatinančių savivaldybes greičiau konsoliduoti mokyklų tinklą.
- Pagrindinėse mokyklose, kuriose mokosi 1–9 klasių mokiniai, gali būti iki 24 mokinių klasėje, gimnazijose (10–12 klasės) – iki 32 mokinių klasėje.

Estijos mokyklų veiklos finansavimas:

- Estijoje pagrindinių mokyklų ir gimnazijų finansavimas nesiskiria, nes Švietimo ir tyrimų ministerija lėšas paskirsto savivaldybėms, kurios savo ruožtu perskirsto lėšas skirtingų mokyklų vadovybei.

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

SMART | SC
CONTINENT

- Siekiant užtikrinti visiems vienodą švietimo prieinamumą nuo 2006 m. mokyklose pietūs yra nemokami, taip pat visa mokymosi medžiaga, kaip ir medicininės ar stomatologijos paslaugos, pagrindinių mokyklų mokiniams (7–16 metų) nieko nekainuoja.

Estijos mokyklų tinklo pertvarkos:

- Sprendimus dėl mokyklų tinklo optimizavimo priima savivaldybės atsižvelgdamos į mokinių skaičių mokyklose. Savivaldybės gali pretenduoti į paramą pagrindinių mokyklų atnaujinimui, naujų statybai, įrangos supirkimui arba senos mokyklos nugriovimui.
- Vyriausybė racionalizuoja gimnazijų tinklą sukurdamą po naują valstybinę gimnaziją. Kadangi kuriamos valstybinės gimnazijos sudaro tam tikrą konkurenciją savivaldybių gimnazijoms, valstybė skiria savivaldybėms, mažinančioms gimnazijų tinklą, specialiąsias dotacijas ir tokiu būdu skatina savivaldybes konsoliduoti gimnazijų tinklus.

Latvijos mokyklų veiklos organizavimas:

- Nuo 2009 m. Latvijoje mokyklos ir savivaldybės savo nuožiūra gali nustatyti mokinių skaičių klasėje, tačiau būtina atsižvelgti į higienos normų reikalavimus.

Latvijos mokyklų veiklos finansavimas:

- Finansavimas iš valstybės biudžeto savivaldybių mokykloms skiriamas kasmet ir padalijamas vietos savivaldybių lygmeniu.

Latvijos mokyklų tinklo pertvarkos:

- Mokyklų tinklo optimizavimas Latvijoje yra labai sudėtingas procesas, kadangi savivaldybės, kurios yra daugumos mokyklų steigėjos, iš esmės nėra pasiryžusios uždaryti ar kitaip pertvarkyti mokyklas.
- Nuo 2009 m. buvo įgyvendinami projektai, kurių tikslas – mažų mokyklų transformacija į bendruomenės mokymosi ir kultūros centrus, kuriuose yra pilnai išnaudojamos mokyklos patalpos ir įranga. Projekto įgyvendinimo metu iš viso rėmimą gavo 53 mokyklos.

Lietuvos patirtis. Vertinant Lietuvos mokyklų tinklą ir išskiriant esmines problemas, savivaldybės suskirstytos į keturias grupes:

- didmiesčių savivaldybių grupę (Vilniaus m. Kauno m., Klaipėdos m., Šiaulių m. ir Panevėžio m. sav.);
- regioninių centrų grupę (Alytaus m., Marijampolės, Tauragės r., Utenos r. ir Telšių r. sav.);
- žiedinių savivaldybių grupę (Kauno r., Klaipėdos r., Alytaus r., Vilniaus r., Šiaulių r. ir Panevėžio r. sav.);
- kaimiškų savivaldybių grupę (patenka visos kitoms grupėms nepriskirtos savivaldybės).

Didmiesčių savivaldybių vykdomos mokyklų tinklo pertvarkos leidžia sutaupyti ūkiui skiriamas lėšas, išlaikant didesnes klases ir uždarant mažas, mokinių nesurenkančias mokyklas. Tai daroma tolygiai, atsižvelgiant į demografines tendencijas arba, Klaipėdos miesto savivaldybės atveju, pertvarka vyksta efektyviai net ir augant mokinių skaičiui. Šios savivaldybės valdo mokyklų tinklą efektyviau nei kitos Lietuvos savivaldybės.

Iš visų žiedinių savivaldybių mokyklų tinklą efektyviausiai valdo Kauno rajono savivaldybė, kuri vienintelė, žvelgiant į išvestinius rodiklius (vienai mokyklai ir

klasei tenkantis mokinių skaičius, vienam mokiniui tenkančios ūkio lėšos), viršija Lietuvos vidurkį. Kitos žiedinės savivaldybės vykdo pertvarką nepakankamai sparčiai, lyginant su mažėjančiu mokinių skaičiumi, tuo ypač išsiskiria Panevėžio rajono savivaldybė, kur vienam mokiniui tenka didžiausia ūkio lėšų suma. Taip pat žiedinių savivaldybių (išskyrus Kauno rajono savivaldybę) visi rodikliai prastesni, lyginant su didmiesčių savivaldybėmis.

Regioniniai centrai susiduria su didesniais demografiniais sunkumais nei didmiesčių savivaldybės. Dėl to regioninių centrų vykdoma tinklų pertvarka yra intensyvesnė, leidžianti pasiekti efektyvesnę ar panašų ūkio lėšų skirstymą, lyginant su Lietuvos vidurkiu. Nors Alytaus m. savivaldybėje ūkio lėšų vienam mokiniui tenkanti suma yra mažiausia tarp regioninių centrų, šio miesto nevykdomi mokyklų jungimai reiškia, kad situacija Alytaus m. savivaldybėje prastės ir atotrūkis nuo Lietuvos vidurkio mažės. Tokiems regioniniams centrams kaip Tauragės rajono savivaldybė ir Utenos rajono savivaldybė pavyksta ne tik išlaikyti tokį patį vidutinį mokinių skaičių klasėje, bet ir mažinti ūkio lėšų išlaidas, tenkančias vienam mokiniui.

Nors su prastėjančiomis demografinėmis tendencijomis susidūrė visos kaimiškos savivaldybės, tačiau mokyklų skaičius nuo 2013–2014 m. m. iki 2017–2018 m. m. mažėjo arba nekito beveik visose kaimiškose savivaldybėse. Daugelyje kaimiškų savivaldybių vienai mokyklai tenkantis vidutinis mokinių skaičius yra mažesnis nei Lietuvos vidurkis ir yra steigiamos jungtinės klasės. Daugelyje savivaldybių mažėjant mokinių skaičiui didėja vienam mokiniui tenkančios ūkio lėšos, kurios taip pat yra didesnės už Lietuvos vidurkį.

Lietuvos mokyklų tinklo vertinimas atskleidė šias esmines problemas:

1. Daugelis savivaldybių pasirenka ne efektyvinti mokyklų tinklą, o skirti daugiau ūkio lėšų vienam mokiniui, išlaikant esamą mokyklų tinklą.
2. Dalis savivaldybių, imituodamos tinklo pertvarką, uždaro mokyklas kaip atskirą juridinį vienetą, tačiau atidaro daugiau skyrių, taip iš esmės paliekant tokį patį mokyklų tinklą, nors mokinių skaičius mažėja.
3. Vykdydamos tinklo pertvarką mokyklos nežymiai sumažina jungtinių klasių skaičių, tačiau jų neatsisako. Jungtinėse klasėse mokinių rezultatai būna prastesni.

Atlikus savivaldybių mokyklų tinklo reitingavimą pagal 5 kriterijus, nustatyta, kad maksimalų galimą reitingo balą – 25 balus gavo trys savivaldybės. Iš jų dvi savivaldybės patenka į didmiesčių grupę. Tai Klaipėdos miesto savivaldybė ir Vilniaus miesto savivaldybė. Taip pat maksimalų reitingo balą gavo viena savivaldybė, patenkanti į regioninių centrų grupę. Tai Alytaus miesto savivaldybė. Mažiausius reitingo balus (7 balus) gavo dvi kaimiškų savivaldybių grupei priskirtos savivaldybės: Kazlų Rūdos savivaldybė, Jurbarko rajono savivaldybė.

Alternatyvų analizė. Alternatyvų vertinimui ir optimalios alternatyvos parinkimui buvo analizuojamas Kazlų Rūdos savivaldybės ir Jurbarko rajono savivaldybės mokyklų tinklas. Mažiausią reitingo balą (7 balus) gavusių Kazlų Rūdos savivaldybės ir Jurbarko rajono savivaldybės mokyklų tinklo vertinimui pasirinktos trys alternatyvos:

- I alternatyva – reorganizuoti mokyklą, ją pertvarkant į mokyklos skyrių;
- II alternatyva – uždaryti mokyklą, perkelti mokinius į kitas mokyklas;
- III alternatyva – nieko nedaryti.

Alternatyvos įvertintos atsižvelgiant į 4 kriterijus: mokinių skaičių mokykloje, vidutinį mokinių skaičių klasėje, jungtines klases, mokinių pasiekimų rezultatus.

Pagal šiuos kriterijus, vertinamos 8 Kazlų Rūdos savivaldybės mokyklos ir 13 Jurbarko rajono savivaldybės mokyklų. Iš jų, alternatyvoms nustatytus kriterijus atitinka 6 mokyklos, po tris iš kiekvienos savivaldybės.

Alternatyvų atveju „nieko nedaryti“ (III alternatyva) ar „reorganizuoti mokyklą, pertvarkant į mokyklų skyrių“ (I alternatyva), teigiamo poveikio nebus arba jis bus labai menkas. Abiejų alternatyvų atveju, mokiniams bus užtikrintas ugdymas „prie namų“, tačiau ugdymo kokybė ir toliau išliks nepakitusi, dalis mokinių ir toliau turės mokytis jungtinėse klasėse. Mokyklų reorganizavimo atveju, bus sumažintas administracijos personalo dydis ir sutaupytos savivaldybių biudžetų lėšos.

Mokyklų uždarymo ir mokinių perkėlimo į kitas mokyklas atveju (II alternatyva) ekonominė – socialinė, finansinė nauda bus labiau teigiama, nei neigiama, todėl II alternatyva „uždaryti mokyklą, perkeliant mokinius į kitas mokyklas“ pasirenkama kaip optimali projekto alternatyva. Alternatyvos atveju bus gautas teigiamas poveikis, nes bus sumažintos išlaidos administracijos išlaikymui. Bus sutaupytos ūkio (aplinkos) lėšos mokyklos infrastruktūros išlaikymui, skiriamos iš savivaldybės biudžeto lėšų. Bus panaikintos jungtinės klasės, nepilni klasių komplektai. Ugdymo planui skiriamos lėšos leis užtikrinti aukštesnės kokybės ugdymą ir pagerinti mokinių pasiekimus. Taip pat šios alternatyvos atveju bus padarytas ir neigiamas poveikis, tačiau jis labiau susijęs su personalu, nei su mokiniais ir jų ugdymu. Atsiras nesutarimai mokyklos bendruomenėje, dalis pedagogų neteks darbo vietos, turės būti užtikrintos išeitinės išmokos pedagogams. Uždarytų mokyklų mokiniams nebus užtikrintas ugdymas „prie namų“, bus reikalingos vežiojimo paslaugos.

Rekomendacijos dėl mokyklų tinklo pertvarkos. Pateiktos rekomendacijos dviem mokyklų tinklo pertvarkos metodams: mokyklų uždarymui, perkeliant mokinius į kitą mokyklą arba mokyklų apjungimui. Abu šie metodai turi siekti šių pagrindinių tikslų: gerinti ugdymo kokybę, mažinti neefektyvų finansavimą, užtikrinti prieinamumą. Prie šių tikslų siekimo gali prisidėti ir mokyklų bendradarbiavimas (jungtinė veikla).

Vertinant mokyklą dėl tolimesnio jos funkcionavimo, pirmiausiai rekomenduojama vertinti mokinių skaičius mokykloje, atsižvelgiant į mokyklos tipą rekomendacijose pateiktą minimalų mokinių skaičių šio tipo mokykloje. Atsižvelgiant į tai, labiau rekomenduojama uždaryti mokyklą ir mokinius perkelti į kitą (-as) mokyklą, nei jungti prie kitos mokyklos įkuriant skyrių ar filialą.

Jungtinių klasių skaičius mokykloje, turėtų būti vertinamas kaip vienas iš kertinių požymių, dėl sprendimo uždaryti mokyklą (mokyklos reorganizavimas į skyrių ar filialą situacijos nepakeis). Šiuo atveju, kai jungtinių klasių skaičius yra didesnis nei 20 proc. visų mokyklos klasių, rekomenduojama uždaryti mokyklą ir mokinius perkelti į kitas mokyklas. Taip pat, siekiant geresnės ugdymo kokybės ir palankesnių ugdymosi sąlygų mokiniams, ir palankesnių darbo sąlygų mokytojams, rekomenduojama neleisti jungti daugiau kaip 2 gretimas klases pradinio ugdymo programoje.

Lietuvoje, kitaip nei nAGRINĖTose užsienio šalyse, persidengia 9-10 klasės ir I-II gimnazijos klasės. Atsižvelgiant į tai, rekomenduojama naikinti 9-10 klases, taip pagrindines mokyklas reorganizuojant į progimnazijas. Mokiniai, siekiantys vidurinio išsilavinimo bus ugdomi gimnazijose, o mokiniai nesiekiantys vidurinio išsilavinimo, bet siekiantys įgyti pagrindinį išsilavinimą, tai galės padaryti pabaigę profesinę mokyklą. Profesinis ugdymas prieinamas 76 profesinio ugdymo įstaigose arba 44 savivaldybėse. Siekiant užtikrinti 9-10 klasių baigimą ir įgyti profesinį išsilavinimą, 17 savivaldybių mokiniai turės tęsti mokslus kitose savivaldybėse.

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

SMART | SC
CONTINENT

Atsižvelgiant į tai, kad vienoje teritorijoje gali veikti kelios skirtingo profilio mokyklos (gimnazija, profesinio ugdymo įstaiga ir ar specialioji mokykla), esant infrastruktūros pajėgumų galimybėms ir lėšų taupymo sumetimais, siekiant įgyvendinti įtraukiojo ugdymo nuostatas ir taupant lėšas bei užtikrinant ugdymo kokybę rekomenduojama šias mokymo įstaigas jungti.

Taip pat pateiktos papildomos rekomendacijos dėl mokyklų tinklo pertvarkos, siekiant užtikrinti kokybišką ugdymą, sumažinti pedagogų trūkumą, kompetentingų mokyklos vadovų pritraukimą ir t.t.

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

SMART | SC
CONTINENT